

11 Akcja „Burza” i powstanie warszawskie

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju.

Uczeń:

7) omawia uwarunkowania i cele akcji „Burza”;

8) charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, ludobójstwo na Woli, następstwa powstania, postawę aliantów i Związku Sowieckiego).

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

5) opisuje walki na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej, w tym o Lwów i Wilno;

7) przedstawia różne oceny historyków na temat powstania warszawskiego i ich uzasadnienia;

8) dostrzega tragizm losów twórców zaangażowanych w niepodległościową konspirację, w tym: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego i Zygmunta Rumla.

CZAS ZAJĘĆ

3 godziny lekcyjne

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: XI 1943, VII 1944, 1 VIII 1944, 5 VIII 1944, VIII 1944, 2 / 3 X 1944
- postacie: generała Tadeusza Komorowskiego „Bora”, pułkownika Jana Kiwierskiego „Oliwy”, pułkownika Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka”, pułkownika Macieja Kalenkiewicza, generała Tadeusza Pełczyńskiego, generała Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka”, pułkownika Antoniego Chruściela „Montera”, Ericha von dem Bacha-Zelewskiego, premiera Stanisława Mikołajczyka

ROZUMIE

- pojęcia: plan „Burza”, akcja „Burza”, operacja „Ostra Brama”, bitwa pod Surkontami, powstanie warszawskie, Godzina „W”, rzeź Woli

POTRAFI

- przedstawić plan „Burza”
- scharakteryzować przebieg akcji „Burza” na Kresach Wschodnich
- wskazać przyczyny niepowodzenia akcji „Burza” na Kresach
- wymienić powody wybuchu powstania warszawskiego
- opisać przebieg walk powstańczych w Warszawie
- scharakteryzować nastawienie społeczności Warszawy do powstania i walczących

- wskazać przyczyny niepowodzenia powstania
- opisać następstwa powstania warszawskiego
- ocenić słuszność decyzji o wybuchu powstania
- przedstawić różne oceny historyków dotyczące powstania warszawskiego i ich uzasadnienia
- opisać tragizm losów polskich twórców biorących udział w walkach powstańczych
- scharakteryzować sytuację Polski na arenie międzynarodowej po upadku powstania

Materiał realizowany na pierwszej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Prosimy uczniów o przypomnienie, czym było Polskie Państwo Podziemne. Zadajemy pytania:

- ▶ Jakie instytucje składały się na cywilne struktury Polskiego Państwa Podziemnego?
- ▶ Jakie zadania miała Armia Krajowa?
- ▶ W jaki sposób Polacy przeciwstawiali się polityce niemieckiego okupanta?

Mówimy, że już w końcu 1943 r. polski rząd spodziewał się, że kraj zostanie „wyzwolony” przez Sowieców. Budziło to słuszne obawy o jego przyszłą niezależność. Armia Krajowa podjęła jednak próbę, aby przed Sowiecami na wyzwolanych terenach występować jako gospodarz. Taką próbą były akcja „Burza” oraz powstanie warszawskie. Podajemy temat i główny cel lekcji (*Dowień się, jakie było znaczenie powstania warszawskiego w historii Polski*).

II. ROZWINIĘCIE

Rozdajemy uczniom karty pracy ▶ , a następnie wyświetlamy film *Akcja „Burza”*. ▶
Prosimy uczniów o rozwiązanie zadania 1 w kartach pracy.

Następnie wspólnie omawiamy odpowiedzi. Zadajemy uczniom pytania:

- ▶ Jak myślicie, czy akcja „Burza” miała szanse powodzenia?
- ▶ Jakie znaczenie miało przejmowanie przez wojska Armii Krajowej terenów na Kresach?

Prosimy uczniów aby zapoznali się z fotografią z akcji „Burza” i podpisem do niej ([m1](#), s. 126–127), a następnie wykonali polecenie nr 1 (s. 127).

Znajamiamy uczniów z tematem powstania warszawskiego. Przedstawiamy sytuację panującą w Warszawie w przededniu wybuchu powstania. Następnie polecamy przeczytanie podrozdziału *Przyczyny powstania warszawskiego i jego wybuch* (s. 128) oraz tekstu *Wybuch Powstania Warszawskiego* na stronie Muzeum Historii Polski. ▶

Prosimy uczniów, aby wykonali w parach analizę SWOT *Decyzja dowództwa AK o rozpoczęciu powstania w Warszawie*. ▶

Podczas gdy uczniowie wykonują zadanie, my na tablicy możemy narysować schemat analizy SWOT. Następnie każda z par przedstawia mocne i słabe strony decyzji o rozpoczęciu powstania oraz szanse i zagrożenia. Odpowiedzi powinny być poparte argumentami z odwołaniem do konkretnych faktów zaczerpniętych z tekstu lub do wiedzy pozaźródłowej.

Następnie mówimy uczniom, że w początkowej fazie powstania żołnierze AK odnosili sukcesy, a w wyzwolonych częściach Warszawy zaczynały jawnie funkcjonować struk-

tury państwa polskiego. Prosimy uczniów o przeczytanie tekstu źródłowego (m4, s. 130) i odpowiedź na pytania:

- › Jaki był stosunek mieszkańców Warszawy do powstańców w pierwszych dniach walk?
- › Jak sądzisz, z czego on wynikał?

III. PODSUMOWANIE

Inicjujemy dyskusję oraz prosimy, by uczniowie zajęli stanowisko w kwestii oceny słuszności decyzji o rozpoczęciu powstania warszawskiego:

„Uważam, że decyzja o rozpoczęciu powstania warszawskiego była słuszna / niesłuszna, ponieważ ...”.

METODY KONTROLI

Uczniowie rozwiązują zadanie 2 w karcie pracy.

PRACA DOMOWA

Zapowiadamy, że na trzeciej lekcji przeprowadzimy debatę oksfordzką, podczas której będą dyskutować dwa 4-osobowe zespoły. Wybieramy uczniów, którzy wejdą w skład poszczególnych zespołów. Ponadto wybieramy marszałka debaty, sekretarza oraz trzech ekspertów (jury). Pozostała część klasy będzie publicznością debaty. Warto poinformować uczniów stanowiących publiczność, że za zabranie głosu w czasie przewidzianym na zadawanie pytań można wygrać nagrody (plusy lub oceny dla najaktywniejszych uczniów).

W celu przypomnienia, jak wygląda debata oksfordzka, warto udostępnić klasie dwa filmy instruktażowe:

- › *Debaty Oxfordzkie – zasady debatowania* ▶
- › *Debata Oxfordzka – film instruktażowy* ▶

Następnie podajemy tezę debaty: *Słusznym jest zdanie generała Władysława Andersa, że powstanie warszawskie i jego wybuch było nie tylko głupotą, ale też wyraźną zbrodnią i największym nieszczęściem dla Polski.*

Przypominamy uczniom, że jedna z grup będzie bronić tej tezy, a druga będzie się starała ją obalić. Pozwalamy uczniom wybrać strony lub je losujemy.

Przekazujemy, z jakimi materiałami powinni się zapoznać przed debatą:

- › teksty *O tym się pisze* zamieszczone w podręczniku (r1 i r2, s. 135–136),
- › Jan M. Ciechanowski, *Nie tylko głupota, ale zbrodnia*, „Tygodnik Przegląd” ▶
- › *Powstanie warszawskie – błąd czy konieczność?* ▶
- › *Norman Davies o powstaniu warszawskim*, strona Muzeum Historii Polski ▶
- › Marek Skolimowski, *63 dni walk w stolicy: Jaki był sens Powstania Warszawskiego?*, „Rzeczpospolita” ▶

Materiał realizowany na drugiej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Zadajemy pytania:

- › Jakie były główne założenia planu „Burza”?
- › Jakie były przyczyny wybuchu powstania warszawskiego?
- › Jak przebiegały pierwsze dni walk?

Mówimy, że na dzisiejszych zajęciach będziemy kontynuować wątek powstania warszawskiego rozpoczęty na poprzedniej lekcji.

II. ROZWINIĘCIE

Dzielimy klasę na cztery grupy i rozdajemy im instrukcje. ►

Grupa I

Jesteście korespondentami wojennymi, którzy mają za zadanie opisać walki powstańców warszawskich z Niemcami. Przeczytajcie uważnie podrozdział *Przebieg walk* (s. 129–131), a następnie opiszcie, jakie były główne etapy walk, które z nich zakończyły się sukcesem, a które porażką powstańców.

Grupa II

Jesteście korespondentami wojennymi, którzy mają opisać codzienność warszawiaków podczas powstania. Przeczytajcie uważnie podrozdział *Przebieg walk* (s. 129–131) oraz tekst źródłowy (**m5**, s. 130), a także podpisy pod ilustracjami (**m6**, s. 130) i (**m7**, s. 131). Zastanówcie się, czy i dlaczego stosunek mieszkańców stolicy do powstania i powstańców uległ zmianie.

Grupa III

Jesteście korespondentami wojennymi, którzy mają za zadanie opisać jedną z największych zbrodni popełnionych przez Niemców w czasie powstania warszawskiego. Przeczytajcie podrozdział *Rzeź Woli* (s. 131–132), a następnie powiedzcie, jaki wpływ mogło mieć to wydarzenie na morale walczących i cywilów.

Grupa IV

Jesteście korespondentami wojennymi, którzy mają za zadanie opisać moment kapitulacji powstańców. Przeczytajcie podrozdział *Upadek powstania warszawskiego* (s. 132), a następnie napiszcie, dlaczego powstanie upadło i jakie były warunki układu o zakończeniu działań zbrojnych.

Po wykonaniu zadań grupy kolejno prezentują swoje odpowiedzi.

Następnie wyświetlamy uczniom film *Zawieszenie broni, exodus warszawiaków* opublikowany na kanale Muzeum Postania Warszawskiego. ► W trakcie oglądania filmu uczniowie rozwiązują zadanie 3 w karcie pracy.

Zadajemy uczniom pytanie:

► Jaki był bilans powstania warszawskiego?

III. PODSUMOWANIE

Rozdajemy schematy metaplanu ► i prosimy uczniów, aby się zastanowili w grupach, czy można było coś zrobić, by uniknąć porażki.

METODA KONTROLI

Uczniowie wykonują polecenia podsumowujące 2 i 3 ze s. 137 w podręczniku.

I. WPROWADZENIE

Mówimy uczniom, że na dzisiejszej lekcji zajmiemy się oceną powstania warszawskiego i jego przywódców. Przypominamy tezę naszej debaty: *Słusznym jest zdanie generała Władysława Andersa, że powstanie warszawskie i jego wybuch było nie tylko głupotą, ale też wyraźną zbrodnią i największym nieszczęściem dla Polski.*

Prosimy uczniów o zajęcie miejsc.

Instruuujemy ich, że powinni wstępnie zdecydować, czy popierają tezę dzisiejszej dyskusji, czy są przeciwko niej. Po wysłuchaniu debaty i zadaniu pytań będą jednak mieli okazję zmienić zdanie.

II. ROZWINIĘCIE

Rozpoczynamy debatę. Mówcy stron kolejno prezentują swoje argumenty. Eksperci przy-
słuchują się debacie i – notując – przydzielają oraz odejmują punkty. Następnie marszałek
udziela głosu publiczności. Za odpowiedzi na pytania zadane przez publiczność drużyny
również mogą otrzymać punkty, które zostaną doliczone do ogólnej puli.

Na koniec eksperci sumują wszystkie punkty, a marszałek ogłasza werdykt – wskazuje
drużynę, która zwyciężyła w debacie.

III. PODSUMOWANIE

Prosimy uczniów, aby podzielili się swoimi refleksjami na temat dzisiejszej lekcji. Co im się
w niej podobało, z czym mieli trudności.

METODY KONTROLI

Nie dotyczy – przygotowanie do debaty i budowa argumentacji jest już potwierdzeniem
zdobycia przez uczniów niezbędnej wiedzy i umiejętności.